

Динаміка основних нозологічних класів захворювань на території Волинської області впродовж 1999- 2011 рр.

*Роботу виконано на кафедрі геодезії та картографії
ННІ земельних ресурсів та правознавства
НУБіП України*

Аналіз достовірних відомостей про закономірності формування та причини виникнення основних класів захворювань дасть змогу розробити ефективні рекомендації щодо пом'якшення впливу зовнішніх чинників на організм людини, оптимізувати еколого-нозологічну ситуацію та прогнозувати зміни стану здоров'я населення у зв'язку з динамікою параметрів екоситуації. В основі вивчення наведених проблем лежать історичний та системний підходи, застосовано традиційні методи географічних досліджень. Аналіз статистичних даних про рівень захворюваності населення Волинської області з 1999-го до 2011 р. дає підстави констатувати тенденцію до підвищення рівня захворюваності населення всіма класами хвороб, що пов'язано передовсім із забрудненням навколишнього середовища окремими токсичними інгредієнтами, загальною високою напруженістю екологічної ситуації, низьким рівнем медичного обслуговування та надмірною акумуляцією в різних компонентах ландшафтів токсичних речовин техногенного походження.

Ключові слова: захворюваність населення, нозологічні класи, стан здоров'я, техногенне навантаження.

Бецелюк В. В. Динамика основных нозологических классов заболеваний на территории Волинской области на протяжении 1999-2011 гг. Анализ достоверных сведений о закономерностях формирования и причинах возникновения основных классов заболеваний позволит разработать эффективные рекомендации по смягчению влияния внешних факторов на организм человека, оптимизировать эколого-нозологическую ситуацию и прогнозировать изменения состояния здоровья населения в связи с динамикой параметров экоситуации. В основу изучения указанных проблем положен исторический и системный подходы, применены традиционные методы географических исследований. Анализ статистических данных об уровне заболеваемости населения Волинской области с 1999-го по 2011 годы дает основания констатировать тенденцию к повышению уровня заболеваемости населения всем классам болезней, что связано в первую очередь с загрязнением окружающей среды отдельными токсичными ингредиентами, общей высокой напряженностью экологической ситуации, низким уровнем медицинского обслуживания и чрезмерной аккумуляцией в различных компонентах ландшафтов токсичных веществ техногенного происхождения.

Ключевые слова: заболеваемость населения, нозологические классы, состояние здоровья, техногенная нагрузка.

Betseljuk V. V. The Dynamics of the Major Nosological Classes of Diseases in the Volyn Region During 1999-2011 Years. Analysis of reliable information about the patterns of formation and causes major classes of diseases will help to develop effective recommendations to mitigate the impact of external factors on the human body, to optimize environmental nosological situation and predict changes in health status in relation to the dynamics parameters ekosytuatsiyi. The basis of the study the following problems laid historical and systematic approaches used traditional methods of geographical research. Analysis of statistical data on morbidity Volyn region from 1999 to 2011 years gives grounds to state tends to increase morbidity all classes of disease, which is associated primarily with pollution some toxic ingredients, total high intensity environmental situation low levels of health care and excessive accumulation of various components of landscapes toxic anthropogenic.

Key words: morbidity of the population, nosological classes, the state of health, tehnohence load.

Постановка наукової проблеми та її значення. Характерною рисою сучасного етапу розвитку цивілізації є зростання ролі антропогенної діяльності, яка з кожним роком стає все більш інтенсивною, різноманітною та складною і за масштабами впливу та прояву наслідків перетворюється в потужну геологічну силу. Поряд із розвитком господарських комплексів, формуванням урбосистем, удосконаленням засобів праці та життєдіяльності посилюється вплив техногенного навантаження на всі природні компоненти довкілля, що призводить до забруднень навколишнього середовища, зміни його властивостей. Територіальна диференціація розподілу техногенних забруднювачів у природному середовищі зумовлює виникнення регіональних особливостей захворювань населення. Щоб запо-

бігти в перспективі їх прогресу, потрібно насамперед правильно оцінювати фактичну екологічну та медико-біологічну ситуації тієї чи іншої території, виділяти райони, найбільш сприятливі для проживання населення, і такі, що становлять певну загрозу для його нормального існування. Аналіз достовірних відомостей про закономірності формування та причини виникнення основних класів захворювань дасть змогу розробити ефективні рекомендації щодо пом'якшення впливу зовнішніх чинників на організм людини, оптимізувати еколого-нозологічну ситуацію та прогнозувати зміни стану здоров'я населення у зв'язку з динамікою параметрів екологічної ситуації. Актуальність такого роду досліджень зумовлена також відсутністю детального аналізу формування нозологічних класів в історичному аспекті. У науковій літературі найчастіше висвітлюються лише загальні рівні захворювань у межах України та Волинської області без акценту на причини виникнення хвороб і на динаміку розвитку останніх в часі та просторі. Отже, вивчення виникнення різних класів захворювань у Волинській області в історико-географічному аспекті є вчасним і важливим науковим завданням, оскільки його успішне розв'язання дасть змогу розробляти заходи для зменшення впливу забруднень на поширення захворювань та їхню гостроту.

Аналіз останніх досліджень. Вивченню медико-екологічних особливостей території Волинської області присвячені праці Л. Наливайко, Ф. Зузука, М. Волошина, І. Волошина, І. Мезенцевої, Ф. Тарасюка, З. Герасимчук, З. Карпюк [1; 2; 3; 5; 7]. Наявність причинно-наслідкових зв'язків між станом довкілля і здоров'ям людей підтверджено у працях І. Волошина та Ю. Комарова [2; 6].

Формулювання мети і завдань. Мета статті – узагальнити й проаналізувати динаміку показників захворюваності та розвитку основних класів захворювань на території Волинської області впродовж 1999–2011 рр. Для досягнення мети потрібно простежити історію розвитку хвороб і дослідити особливості виникнення захворювань основних нозологічних груп.

Матеріали і методи. Інформаційною базою дослідження слугували дані відділу статистики Управління охорони здоров'я Волинської обласної державної адміністрації. В основі вивчення наведених проблем лежить історичний та системний підходи, застосовано традиційні методи географічних досліджень. Об'єктом дослідження є територія Волинської області, предметом – стан здоров'я населення та передумови виникнення і розвитку захворювань у соціумі області.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. картина захворюваності у світі зазнала серйозних змін. Насамперед змінилося співвідношення між показниками гострих і хронічних захворювань, яке з кожним роком все більше зміщується в бік хронічних процесів. На початку ХХІ ст. головними причинами смерті стають серцево-судинні захворювання та злоякісні новоутворення [1, 184].

Рівень захворюваності й епідемії залежить від багатьох чинників і зумовлений насамперед економічними та соціальними умовами, екологічною ситуацією і рівнем медичної допомоги в місцях проживання. На стан здоров'я окремих індивідумів суттєво впливає куріння, наркоманія, зловживання алкоголем, стреси, спадковість, якість харчування і житлові умови [2, 37].

Крім того, встановлено, що захворювання, які виникли внаслідок контакту людини із забруднювачем, переважно проявляються в осіб, ослаблених важкою працею і недоїданням. Не останню роль у схильності організму до захворювань відіграє адаптація людини до того чи іншого несприятливого чинника, а також тривалість її контакту із забрудником [1, 184].

На території Волинської області функціонує низка потужних промислових підприємств гірничо-видобувної, машинобудівної, хімічної, лісової та деревообробної, легкої, харчової промисловості з недосконалими технологіями, що сприяє тепловому, шумовому, електромагнітному, газовому, пилово-му забрудненню навколишнього середовища.

Основним джерелом забруднення атмосферного повітря є транспорт, який працює на нафтопродуктах. При цьому в навколишньому середовищі зростають рівень шуму, вміст пилу, викидів двигунів внутрішнього згорання, втрат паливно-мастильних матеріалів, продуктів корозії металу. Значним забруднювачем довкілля, особливо в містах, є відходи комунально-побутового господарства.

Кілька десятиріч тому, в радянський період, було пробурено значну кількість свердловин, щоб забезпечити питною водою всі населені пункти області. У період економічного занепаду більшість з них перестала виконувати свої функції, догляд за ними ведеться не на належному рівні, тому існує значна загроза забруднення питних горизонтів різними забруднювачами.

Ще одна велика проблема України, що не оминула Волинь, – радіаційне забруднення. Унаслідок аварії на ЧАЕС забрудненими радіонуклідами виявилися кілька північно-східних районів області: Камінь-Каширський, Любешівський, Маневицький, що великою мірою вплинуло на загальний стан здоров'я населення і, відповідно, на показники зростання кількості хворих [3, 101–104].

Для узагальнення інформації про ареали захворювань та розроблення заходів щодо зменшення загрози їх розширення нами було проаналізовано основні класи захворювань населення Волинської області за 1999–2011 рр.

Захворюваність населення Волинської області протягом досліджуваного періоду характеризується такою структурою (рис. 1):

- 1) перше місце посідають хвороби органів дихання (32805,65 випадків на 100 тис. населення);
- 2) друге – хвороби системи кровообігу (4860,85 випадків на 100 тис. населення);
- 3) третє – хвороби сечостатевої системи (4394,19 випадків на 100 тис. населення);
- 4) четверте – хвороби шкіри й підшкірної клітковини (4333,02 випадків на 100 тис. населення).

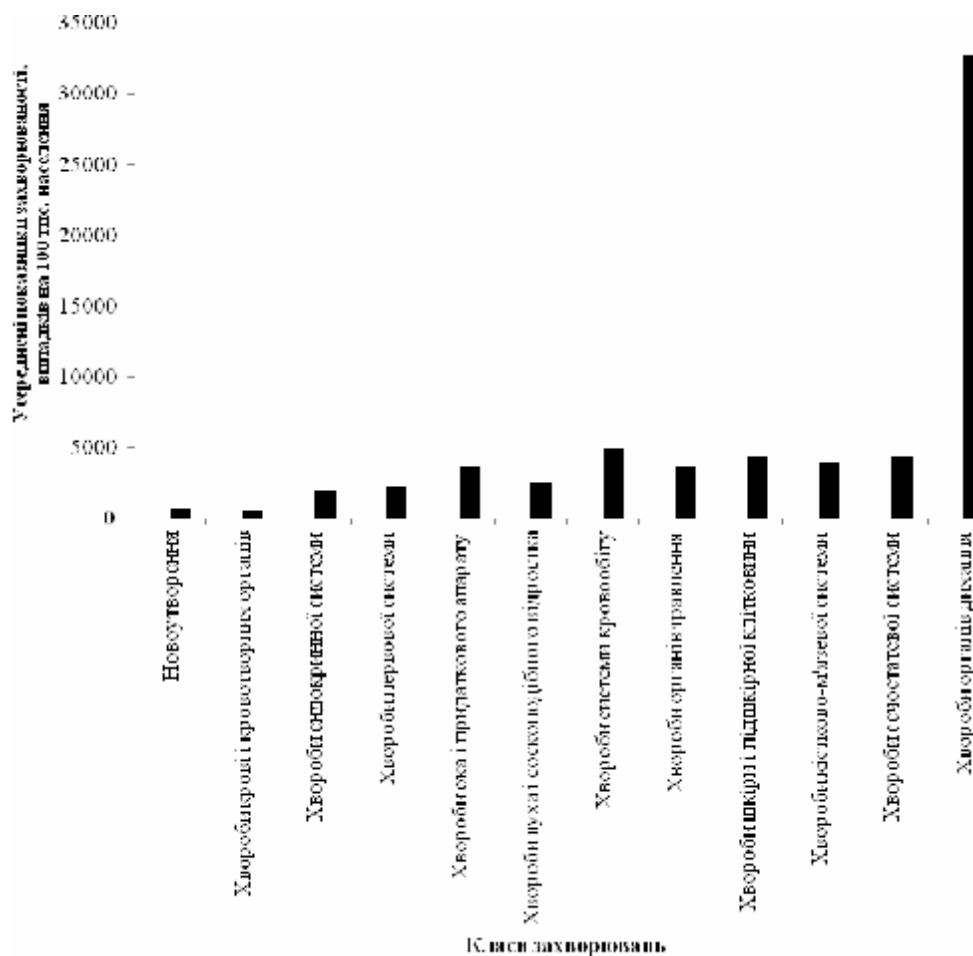

Рис. 1. Структура захворюваності населення Волинської області за класами хвороб (1999–2011 рр.)
(за матеріалами відділу статистики Управління охорони здоров'я Волинської обласної державної адміністрації)

Найвищі показники захворюваності населення Волинської області впродовж досліджуваного притаманні хворобам органів дихання та хворобам системи кровообігу. Ці захворювання на сучасному етапі розвитку суспільства вважаються техногенними.

Високий рівень захворюваності системи кровообігу пов'язаний із забрудненням атмосферного повітря та води хімічними речовинами, чадним газом, оксидами азоту, хлоридами, нітратами та важкими металами: кадмієм, хромом, ванадієм, кобальтом, залізом [4, 92].

На захворюваність органів дихання особливо впливає забруднення атмосферного повітря оксидами вуглецю, сірки, азоту і пилом. Важливу роль відіграють важкі метали (манган, нікель, кобальт, арсен, хром, свинець), які містяться в атмосферному повітрі та питній воді. На поширеність захворювань органів травлення, крім указаних вище чинників, впливає ендемічність території за мікроелементами, а також забруднення продуктів харчування отрутохімікатами, нітратами й нітридами, важкими металами.

Щодо динаміки захворюваності (рис. 2) впродовж 1999–2001 рр., то впродовж зазначеного періоду відзначено деяке збільшення показників захворюваності системи кровообігу, сечостатевої системи, хвороб вуха і соскоподібного відростка, хвороб ока і придаткового апарату. Починаючи з 2003-го і до 2010 р. простежується спад захворюваності всіх класів захворювань та подальше зростання показника захворюваності в 2011 р.

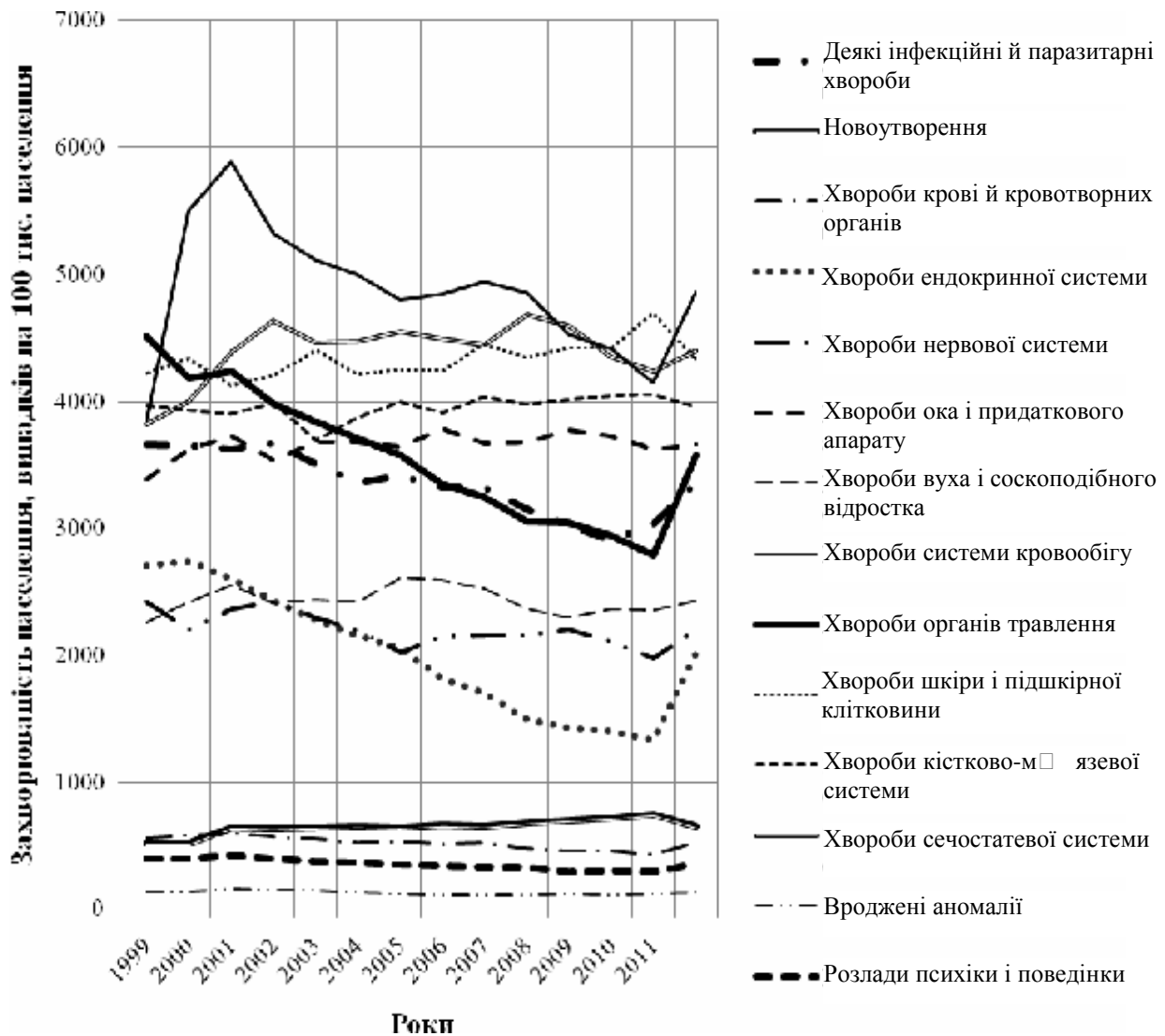

Рис. 2. Динаміка захворюваності населення Волинської області (1999–2011 рр.)
(за матеріалами відділу статистики Управління охорони здоров'я
Волинської обласної державної адміністрації)

Ми встановили, що тенденція до зростання у 2001–2002 рр. та у 2011 р. пов'язана з особливостями вікової структури населення області, яка характеризується у вищезгаданих роках збільшенням частки дітей віком до 14 років і, у свою чергу, більшою поширеністю захворювань серед цієї вікової групи [8]; у

2011 р. до зазначених передумов виникнення та розвитку захворювань населення належить ще й вищий рівень антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище та погіршення якості харчування (вживання генетично модифікованої продукції, зменшення в раціоні харчування частки рибопродуктів, харчування в закладах фаст-фудів тощо).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз статистичних даних про рівень захворюваності населення Волинської області з 1999-го до 2011 р. дає підстави констатувати тенденцію до підвищення рівня захворюваності населення на всі класи хвороб, що пов'язано передовсім із забрудненням навколишнього середовища окремими токсичними інгредієнтами, загальною високою напруженістю екологічної ситуації, низьким рівнем медичного обслуговування та надмірною акумуляцією в різних компонентах ландшафтів токсичних речовин техногенного походження.

Медико-екологічні дослідження здоров'я населення становлять неабияку цінність для практичної діяльності в галузі охорони здоров'я. Отримані дані можуть бути використані для планування і розроблення програм медичної та соціальної профілактики захворювань і подолання їхніх наслідків; під час розроблення стратегії соціально-економічного розвитку регіону та стратегії ефективного управління у сфері охорони здоров'я Волинської області.

Список використаної літератури

1. Волошин М. І. Історико-географічні аспекти формування класів захворювань у межах Волинської області / М. І. Волошин, М. І. Лепкий, І. В. Мезенцева // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2006. – № 2. – С. 184–188.
2. Волошин І. Техногенні поллютанти та їхній вплив на поширення захворювань у Волинській області / І. Волошин, І. Мезенцева // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Географічна. – 2007. – Вип. 34. – С. 37–44.
3. Герасимчук З. В. Організаційно-економічні механізми формування та реалізації стратегії розвитку регіону : монографія / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович. – Луцьк : ЛДТУ, 2002. – 248 с.
4. Даценко І. І. Гігієна та екологія людини : навч. посіб. / І. І. Даценко. – Львів : Афіша, 2000. – 204 с.
5. Зузук Ф. В. Мінералогія уралітів : монографія : в 3 т. Т.1. Поширення сечокам'яної хвороби серед населення світу / Ф. В. Зузук. – Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2002. – 408 с.
6. Комаров Ю. М. Вопросы оценки здоровья больших групп населения / Ю. М. Комаров, Н. Т. Иванова // Сов. здравоохранение. – 1977. – № 5. – С. 21–24.
7. Наливайко Л. Оцінка медико-екологічної ситуації у Волинській області / Л. Наливайко // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 1999. – № 9. – С. 61–64.
8. Показники здоров'я населення, використання ресурсів охорони здоров'я та діяльність лікувально-профілактичних закладів Волинської області [за 1999–2000, 2000–2001, 2001–2002, 2002–2003, 2004–2005, 2005–2006, 2007–2008, 2008–2009, 2010–2011 рр.]. – Луцьк : Упр. охорони здоров'я, Обл. центр медичної статистики.

Стаття надійшла до редколегії
25.01.2013 р.